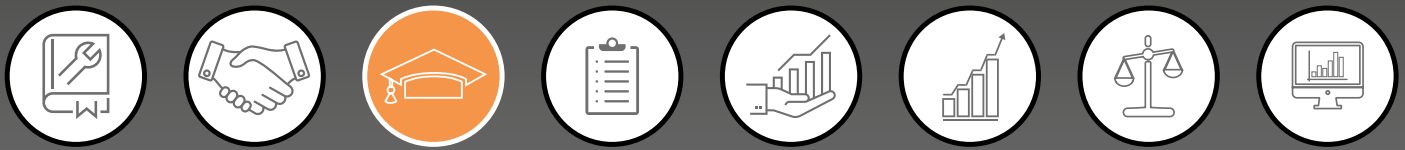

PROGNÓZY VÝVOJA NA TRHU PRÁCE V SR II

Uplatnenie absolventov stredných
a vysokých škôl podľa výkonu
konkrétneho zamestnania podľa
SK ISCO-08 (adekvátne, neadekvátne)
v roku 2017

1 Predhovor riešiteľského tímu

Ekonomická expanzia sa neprejavuje len zvýšením dopytu na trhu výrobkov a služieb a rastom hrubého domáceho produktu, ale aj rastom dopytu po pracovných silách, ktorý je v súčasnosti na historicky najvyššej úrovni. Ukazovatele vývoja na trhu práce sú preto tiež na historicky najlepších úrovniach, či už sa jedná o počty voľných pracovných miest a zamestnaných osôb, mzdy alebo nezamestnanosť. Výrazne pozitívna ekonomická situácia súčasne znižuje motiváciu osôb k odchodu do zahraničia a naopak, zo zahraničia sa vracajú osoby, ktoré tam v minulosti odišli za lepšími podmienkami. V rokoch 2016 a 2017 prišlo do SR viac osôb ako z nej odišlo, počet prichádzajúcich osôb zo zahraničia pritom výraznejšie vzrástol a počet odchádzajúcich osôb klesá. V modernej histórii SR sa takáto situácia vyskytla len raz a to v krízovom roku 2009¹. Samozrejme, v roku 2009 to bola práve zlá ekonomická situácia v zahraničí, ktorá dočasne zabránila vyššiemu odlivu osôb zo SR. **V súčasnosti sme tak svedkami úplne novej situácie na trhu práce v podmienkach SR.**

Napriek výrazne rastúcemu dopytu na trhu práce si však stále **množstvo osôb nenachádza uplatnenie na trhu práce v oblasti, ktorá by korešpondovala s vyštudovaným odborom vzdelania.** Na trhu práce sa tak stále vyskytujú disparity, ktoré sú kvantitatívneho, ale aj kvalitatívneho charakteru. Z niektorých odborov vzdelania prichádza na trh práce výrazne vyšší počet absolventov ako trh práce dokáže zamestnať, v iných je situácia opačná. Tiež sa vyskytujú situácie, kedy je absolventov síce dostatok, ale ich kvalitatívna úroveň nie je postačujúca na výkon práce v korešpondujúcej oblasti. Množstvo absolventov sa tak uplatňuje v oblasti nekorešpondujúcej s vyštudovaným odborom vzdelania, prípadne s postačujúcou nižšou úrovňou vzdelania. V niektorých prípadoch absolventi nemajú inú možnosť, v iných si zas zvolia odlišnú kariérnu cestu na základe subjektívnych preferencií. Presúvajú sa napríklad do oblastí s vyššou mzdou alebo lepšími pracovnými podmienkami.

Je veľmi dôležité analyzovať a sledovať nesúlad medzi vykonávaným zamestnaním a vyštudovaným odborom vzdelania, pretože takáto situácia je negatívna pre všetkých aktérov na trhu práce. Je nevyhnutné zabezpečiť vyššiu zhodu medzi systémom vzdelávania a trhom práce a túto je možné realizovať len na základe relevantných informácií o uplatnení absolventov v jednotlivých zamestnaniach a podľa optimálnosti vykonávanej profesie. Tieto výnimočné informácie sú súčasťou predkladanej štúdie a v ďalších etapách projektu budú prepojené do integrálneho uplatnenia absolventov stredných a vysokých škôl.

Oznámenie Európskej komisie (ďalej len „EK“) Európskemu parlamentu, Rade Európy, Európskej centrálnej banke a Euroskupine zo dňa 7. marca 2018 pod názvom „Správa o krajine – Slovensko

---

¹ IFP, 2018 na základe dát zo zdravotného poistenia

2018“ (COM (2018) 120) upriamuje pozornosť na pozitívny hospodársky vývoj, ktorý v podmienkach SR ponúka nové príležitosti využívať rastový potenciál krajiny a súčasne riešiť zostávajúce štrukturálne výzvy, vrátane nedostatku kvalifikovanej pracovnej sily v prostredí výrazného **oživenia na trhu práce**.

Hospodárska expanzia v SR napreduje výrazným tempom a podľa ostatnej prognózy EK dosiahne rast reálneho hrubého domáceho produktu (HDP) 4 % v roku 2018 a 4,2 % v roku 2019. Významným zdrojom rastu v oboch rokoch má ostať rastúca súkromná spotreba domácností, intenzívne podporovaná zvyšovaním zamestnanosti a značným rastom miezd. **Miera voľných pracovných miest** má pritom dosiahnuť historické maximum, pričom jej nárast bude obzvlášť citeľný v sektore informačných a komunikačných technológií a v spracovateľskom priemysle.

Na zabezpečenie súladu ponuky a dopytu na trhu práce je nevyhnutné, aby **požiadavky zamestnávateľov** na obsadzovanie voľných pracovných miest kvalifikovanými zamestnancami boli systematicky prenášané do vzdelávania a prípravy pre trh práce, s pravidelným monitorovaním a vyhodnocovaním výsledkov uplatnenia absolventov na trhu práce.

Odporúčanie Rady EÚ týkajúce sa sledovania uplatnenia absolventov zo dňa 20. novembra 2017 (2017/C 423/01) zdôrazňuje, že na základe usmernení pre politiky zamestnanosti majú členské štáty EÚ v úzkej súčinnosti so **sociálnymi partnermi** podporovať produktivitu a zamestnateľnosť pracovných síl, vrátane absolventov vzdelávania a prípravy pre trh práce, a to najmä prostredníctvom primeranej ponuky príslušných znalostí, zručností a kompetencií. Na dosiahnutie uvedeného cieľa sú nevyhnutné kvalitné informácie o tom, **čo absolventi robia po získaní kvalifikácie** alebo ukončení vzdelávania a odbornej prípravy, aby bolo možné jednak pochopiť príčiny disproporcií súvisiacich so zamestnateľnosťou absolventov v konkrétnych regiónoch, odvetviach, resp. odboroch vzdelania a zároveň nájsť riešenia vzniknutých výziev.

Hodnoverné analýzy a prognózy vývoja na trhu práce, vrátane uplatnenia absolventov na trhu práce, sú v podmienkach SR systematicky realizované v plnom súlade s požiadavkami zakotvenými v medzinárodných dokumentoch EÚ o sledovaní uplatnenia absolventov, a to prostredníctvom moderných a efektívnych metód riešenia **Národného projektu „Prognózy vývoja na trhu práce v Slovenskej republike II“** v gescii Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR (ďalej len „MPSVR SR“), realizovaného podľa **Zákona č. 453/2003 Z. z. o orgánoch štátnej správy v oblasti sociálnych vecí, rodiny a služieb zamestnanosti** a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, **Zákona č. 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti** a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a **Zákona č. 61/2015 Z. z. o odbornom vzdelávaní a príprave** a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Aktuálne vypracovaná analýza poskytuje ucelený pohľad na **zamestnanosť absolventov z hľadiska vykonávaného zamestnania a jeho adekvátnosti k absolvovanému vzdelávaniu**, a to v štruktúre podľa **národnej klasifikácie zamestnaní SK ISCO-08** v súlade s platnou Vyhláškou Štatistického úradu SR č. 384/2015 Z. z. zo dňa 26. novembra 2016, ktorou sa vydáva štatistická klasifikácia zamestnaní.

2 Manažérske zhrnutie

Práca v zamestnaní nekorešpondujúcom s vyštudovaným odborom vzdelania **má negatívne dôsledky na všetkých aktérov na trhu práce**, od jednotlivcov, cez decíznu sféru až po jednotlivé podniky. Zabránenie vzniku ďalších disparít na trhu práce a odstraňovanie už existujúcich disparít si nevyhnutne **vyžaduje relevantné informácie o uplatnení absolventov** v konkrétnych zamestnaniach.

Osoby pracujúce mimo odbor vzdelania obmedzujú využívanie ekonomického potenciálu SR, sú však problémom aj pre celú spoločnosť. Nepostačujúce kvantitatívne a kvalitatívne prepojenie medzi systémom vzdelávania a trhom práce totiž v konečnom dôsledku vyúsťuje do **nedôvery v systém vzdelávania, frustráciu jednotlivých osôb a má negatívne dôsledky na všetkých aktérov na trhu práce.**

Zamestnávateľom vznikajú ďalšie dodatočné náklady na zaškolenie osôb prichádzajúcich z nekorešpondujúcich smerov, ktoré by mohli byť použité na ďalší rozvoj podnikov, vrátane zlepšovania pracovných podmienok a rast miezd. Taktiež pre decíznu sféru nemôže byť takáto situácia ľahostajná. **Čím menej absolventi využívajú nadobudnuté vedomosti a zručnosti v reálnom pracovnom živote, tým sú finančné prostriedky vynakladané na ich vzdelávanie využívané neefektívnejšie.** Tieto osoby majú súčasne vyššiu mieru fluktuácie a vyššiu pravdepodobnosť prechodu do nezamestnanosti, kde sú na nich alokované ďalšie finančné prostriedky prostredníctvom aktívnych opatrení na trhu práce. Nakoniec, osoby pracujúce mimo odbor vzdelania majú nižšie mzdy a produktivitu práce ako ich kolegovia na rovnakej pracovnej pozícii, ktorí pracujú v odbore vzdelania. **Preto bez ohľadu na to, či si osoba dobrovoľne zvolí prácu mimo odbor vzdelania alebo je k tomu donútená okolnosťami na trhu práce, takáto situácia je negatívna a je ju nevyhnutné riešiť. To je možné len na základe relevantných informácií, ktoré jasne identifikujú problémy a vývojové trendy a umožnia racionálne rozhodovanie aktérov na trhu práce.**

Predkladaná štúdia obsahuje podrobnú analýzu uplatnenia absolventov stredných a vysokých škôl v jednotlivých regiónoch podľa vykonávaného zamestnania a vyštudovaného odboru vzdelania. Jedná sa o výnimočnú analýzu, ktorá je jediná svojho druhu v podmienkach SR.

V roku 2017 pracovalo **62 % stredoškolsky vzdelaných zamestnancov a 56 % vysokoškolsky vzdelaných zamestnancov mimo odbor vzdelania**, ktorý vyštudovali. Situácia sa pritom nezlepšuje.

Podiely absolventov nepracujúcich v odbore vzdelania rastú. Zatiaľ čo v roku 2012 pracovalo mimo odbor vzdelania 56,7 % stredoškolsky vzdelaných osôb, v súčasnosti je to už viac ako 62 %. Pri zamestnancoch s vysokoškolským vzdelaním sú vývojové trendy miernejšie, avšak tiež negatívne, keď podiel osôb zamestnaných v nekorešpondujúcich zamestnaniach vzrástol za ostatných 5 rokov o približne 2 p.b. na súčasných 56 %.

Tento negatívny vývoj je pri stredoškólakoch hnaný predovšetkým mladšími absolventmi do 5 rokov od ukončenia štúdia, ktorí si stále v menšej miere nachádzajú uplatnenie v korešpondujúcej oblasti na trhu práce s vyštudovaným odborom vzdelania. Stredoškolskí absolventi do 5 rokov od ukončenia štúdia mali v roku 2012 dokonca vyššiu mieru uplatnenia v odbore vzdelania ako ich starší kolegovia so stredoškolským vzdelaním. **Od roku 2012 však vzrástol podiel stredoškolských absolventov pracujúcich mimo odbor vzdelania do 5 rokov od ukončenia štúdia z 56 % na takmer 64 %.**

Na druhej strane, pri vysokoškólakoch možno sledovať opačný trend. Absolventi do 5 rokov od ukončenia štúdia pracujú v menšej miere v nekorešpondujúcich zamestnaniach ako ich starší kolegovia a tento podiel sa výraznejšie za ostatných 5 rokov nezmenil (54 % pracujúcich mimo odbor vzdelania). Pri osobách s vysokoškolským vzdelaním tak rastie podiel starších osôb pracujúcich mimo odbor vzdelania na rozdiel od osôb so stredoškolským vzdelaním.

Najvyšší nesúlad medzi vyštudovaným odborom vzdelania a vykonávanou profesiou je pri stredoškólakoch v Trenčianskom a Trnavskom kraji, pri vysokoškólakoch v Trnavskom a Košickom kraji. V najmenej miere pracujú mimo odbor vzdelania vysokoškolskí absolventi v Prešovskom a Banskobystrickom kraji a stredoškolskí absolventi v Nitrianskom a Prešovskom kraji.

Z regionálneho hľadiska je na tom najhoršie Trnavský kraj, kde viac ako 60 % vysokoškolsky vzdelaných zamestnancov a vyše 64 % stredoškolsky vzdelaných zamestnancov pracuje mimo **vyštudovaný odbor vzdelania**. Jedná sa o jediný kraj v SR, v ktorom podiel vysokoškólakov pracujúcich

mimo odbor vzdelania presahuje 60 %. Z hľadiska stredoškólkov je na tom najhoršie Trenčiansky kraj s viac ako 66 % pracujúcimi mimo odbor vzdelania.

Pri vysokoškólskych absolventoch vyniká Prešovský kraj s výrazne najnižším podielom pracujúcich mimo odbor vzdelania na úrovni 46 % a do 5 rokov od ukončenia štúdia dokonca na úrovni 44 %. Jedná sa o jediný kraj v SR, v ktorom pracuje mimo odbor vzdelania menej ako polovica vysokoškólskych absolventov. Je to spôsobené prevahou absolventov pedagogických a učiteľských odborov vzdelania, pričom korešpondujúce učiteľské profesie sú pre absolventov v tomto kraji zaujímavejšie ako v ostatných krajoch. Jedná sa totiž o profesie s tabuľkovým platom a Prešovský kraj je krajom s najnižšou celkovou priemernou mzdou. V relatívnom ponímaní vo vzťahu k priemernej mzde kraja sú tak platy učiteľov v tomto kraji najvyššie zo všetkých krajo.

Vo všetkých krajoch okrem Košického platí, že vysokoškólski absolventi do 5 rokov od ukončenia štúdia pracujú vo väčšej miere na korešpondujúcich pozíciách ako ich starší kolegovia.

Viac ako štvrtina vysokoškólsky vzdelaných zamestnancov pracuje na stredoškólskej pozícii. Do 5 rokov od ukončenia štúdia je to viac ako tretina vysokoškólskych absolventov.

Z dôvodu nedostatočnej kvantitatívnej a kvalitatívnej zhody medzi systémom vzdelávania a trhom práce sa **množstvo absolventov vysokých škôl uplatňuje v zamestnaniach, v ktorých je postačujúci nižší ako vysokoškólský stupeň vzdelania.** Tento podiel vzrástol z približne 23 % v roku 2012 na súčasných viac ako 26 %. **Dôvodom je predovšetkým horšie uplatnenie mladších absolventov vysokých škôl.** Do 5 rokov od ukončenia štúdia pracovalo v roku 2012 na stredoškólskej pozícii približne 30 % vysokoškólskych absolventov, v súčasnosti je to viac ako 35 %. **Najnižší podiel vysokoškólkov do 5 rokov od ukončenia štúdia pracujúcich na stredoškólskej pozícii je v Bratislavskom kraji na úrovni 31 %, najvyšší v Trnavskom kraji s viac ako 44 % absolventmi pracujúcimi na stredoškólskej pozícii.** Trnavský kraj je tak krajom s najvyšším nesúlalom pri vysokoškólskych absolventoch.

V najväčšej miere sa uplatňujú v odbore vzdelania absolventi zdravotníckych odborov vzdelania. V najmenej miere pracujú vo vyštudovanom odbore vzdelania absolventi poľnohospodárskych a spoločenských vied.

Medzi odborními vzdelania s najvyššou mierou uplatnenia v odbore dominujú vysokoškolskí absolventi v oblasti zdravotníctva. Jedná sa o odbory vzdelania ako všeobecné lekárstvo, pôrodná asistancia, ošetrovateľstvo, rádiologická technika, či ošetrovateľstvo. Pri týchto odboroch vzdelania nepracuje v odbore len približne 10 % absolventov. Vo veľkej miere sa uplatňujú v odbore aj vysokoškolskí absolventi teologických smerov a absolventi z oblasti informatiky ako softvérové inžinierstvo, počítačové inžinierstvo, či informatika. Z týchto absolventov sa len približne jedna pätina neuplatňuje v odbore vzdelania. Na druhej strane spektra sa nachádzajú vysokoškolské odbory vzdelania predovšetkým z poľnohospodárskych a lesníckych vied ako poľnohospodárska a lesnícka technika, agrochémia a výživa rastlín, poľovníctvo, vidiecka turistika či kynológia. Nízke uplatnenie v odbore vzdelania majú tiež niektoré učiteľské odbory vzdelania ako učiteľstvo náboženskej výchovy a etickej výchovy, športová edukológia, či neslovanské jazyky a literatúry. Z týchto absolventov nepracuje v odbore vzdelania ani jedna desatina.

Najviac absolventov stredných škôl pracujúcich v odbore vzdelania je taktiež z oblasti zdravotníctva a predovšetkým s vyšším odborným vzdelaním ako napr. diplomovaný rádiologický asistent, diplomovaná všeobecná sestra, diplomovaná operačná sestra, sanitár, z ktorých nepracuje v odbore vzdelania menej než 10 % absolventov. Medzi stredoškolské odbory vzdelania s vysokou mierou práce v odbore patrí tiež mechanik opravár, učiteľstvo pre materské školy a vychovávateľstvo, strojní mechanik, hutník operátor s menej než jednou tretinou absolventov pracujúcich mimo odbor vzdelania. Na druhej strane, v najväčšej miere pracujú mimo odbor vzdelania stredoškolskí absolventi umeleckých smerov ako odevný dizajn, scénické výtvarníctvo, fotograf, umelecký stolár a podobne. Nízke uplatnenie majú tiež absolventi vinohradníctva a ovocinárstva, manažmentu cestovného ruchu, služieb v cestovnom ruchu, agropodnikania, ale aj strechári, kozmetičky a vizážistky, animátori voľného času. Menej než 10 % absolventov týchto odborov vzdelania si nachádza korešpondujúce uplatnenie.